

ідентичності, усвідомлення його ролі і місця в загальноєвропейському процесі демократичного оновлення” [2, с. 360].

Без сумніву, все, що створено С. Рудницьким відразу у кількох галузях наукового знання, потребує як подальшого вивчення й аналізу, так і застосування у сучасних процесах осмислення історичного шляху українського народу, його державності й перспектив на майбутнє.

Література

1. Рудницький С. Л. Чому ми хочемо самостійної України? / Упор., передмова О. І. Шаблія. — Львів: Світ, 1994. — 416 с.
2. Шаров І. Ф. 100 видатних імен України: Навч. посіб. — 2-ге вид., переробл. — К.: АртЕк, 2004. — 504 с.
3. Липа Ю. І. Призначення України. — Львів: Просвіта, 1992. — 270 с.
4. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. — К.: Товариство “Знання” України, 1991. — 48 с.
5. Донцов Д. Дух нашої давнини. — Дрогобич: Відродження, 1991. — 341 с.

О. В. Мельник

Одеський національний політехнічний університет

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ У 1918 Р. В ОДЕСІ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ “ОДЕССКИЕ НОВОСТИ”

Питання про формування і розвиток вищих освітніх установ в Одесі на початку ХХ ст. безпосередньо пов’язано зі світовими освітніми процесами, вплив яких значно посилювався після лютневої революції 1917 р. Обмеження державного втручання в ці процеси призвело до несподіваного темпу розвитку вищої освіти та формування нових навчальних закладів з чітко окресленою освітньою спеціалізацією. Актуальність дослідження безпосередньо пов’язана з процесами удосконалення та глобалізації освіти в Україні.

Мета дослідження — прослідкувати процес розвитку вищої освіти в Одесі у 1918 р., виділити його основні складові, напрямки та проблеми.

У зв’язку з тим, що це питання не привертало уваги дослідників вищої освіти Одеського регіону, тому тема її дослідження вимагає широкої джерельної бази, зокрема періодичних видань регіону.

Вивчення процесу формування системи, як державних, так і приватних навчальних закладів завжди вимагає залучення таких джерел, якими є періодичні видання. Вони надають унікальну можливість оцінити історичні події з точки зору освічених сучасників: журналістів та читаючої публіки.

Одним з провідних часописів Одеси та Південної України наприкінці XIX — на початку XX ст. були “Одесские новости”. Ця газета продовжувала виходити і в буремні 1917 — 1918 рр. Оцінки на її шпальтах перебігу подій Української революції є вельми показовими (адже журналістами газети переважно залишалися досвідчені “старі кадри”). Не обминали “Одесские новости” питань становища та розвитку вищої освіти в Одесі, зокрема тих явищ, які мали місце в цій галузі за часів гетьманату П. Скоропадського 1918 р.

Особливу увагу ще з дореволюційних часів газети приділяли питанням вищої жіночої освіти. В місті з 1903 р. існували Одеські вищі педагогічні курси, що з 1906 р. були перетворені на Одеські вищі жіночі курси. “Одесские новости” в двох номерах помістили нарис Івана Андрійовича Лінніченка “15-річчя Одеських ВЖК”. Його автор — професор Новоросійського (Одеського) університету, учень В. Антоновича — не тільки виступав як палкий оборонець права жінок на вищу освіту, але й прийшов до висновку про те, що система вищої жіночої освіти вже склалася, сформувалась як єдине ціле, що за рівнем, в цілому, не поступалася університетській освіті. Він, як плідний науковець, який керував науковою роботою своїх учнів та видавав їх власним коштом, підкреслює: “Я видав два томи таких робіт, відібрав з них тільки такі, що могли свідчити про наукову зрілість, здатність до науково-виробничої діяльності курсисток. Це був перший досвід публічного іспиту осіб, бажаючих довести, що з однієї зі сторін розумової роботи, на яку дотепер брали привілеї тільки чоловіки, вони змогли не поступатися сильній половині нашого роду. І цей іспит курсистки витримали [1].

Вища жіноча освіта в Одесі на той час була остаточно сформована та мала певну спеціалізацію, про що свідчить існування двох Вищих жіночих курсів. Перші ВЖК сформувались як тотожні університету курси з майже однаковою структурою, до якої входили історико-філософський та фізико-математичний факультети, у 1909, до них додається юридичний факультет [2]. У 1910 р., за ініціативою профе-

сорів Новоросійського університету та на пожертви приватних осіб, відкриваються Вищі жіночі медичні курси. Необхідність великої кількості лікарів та фармацевтів для країни в умовах першої світової війни змінює структуру ВЖК. А у 1915 р. було відкрито хіміко-фармацевтичне відділення на Вищих жіночих курсах, з метою підготовки спеціалістів з вищою фармацевтичною освітою.

А те що потреба в вищих жіночих навчальних закладах була досить стійкою, свідчать оголошення про набори до середніх жіночих закладів міста: Приватної жіночої гімназії Б. М. Фельдман, вул. Троїцька, д. 12; Жіночої середньої учбової установи, з курсом чоловічої гімназії — учр. В. С. Васильєва и А. П. Мільска, вул. Коблевська, 40; Жіночі загальноосвітні курси А. В. Горчевої — Козленко, Карангозова, 8. До груп. 2,4,6,7,8-х класів та до групи для підготовки на звання вчительки. [3]. Саме в цих закладах готували до вступу на вищі жіночі курси.

У газеті також подається оголошення про створений у 1918 р. Одеський політехнікум. Назва статті “До відкриття Одеського політехнічного інституту”. В ній подана така інформація, що “1 листопада, за новим стилем, відбудеться урочисте відкриття політехнікуму. Незважаючи на великі труднощі, з якими довелось стикнутися під час ремонту та переобладнання, у відведених містом Сабанських казармах, в яких будуть розміщені механічний та інженерно-будівничий факультети...” Враховуючи певне відставання абітурієнтів за рівнем підготовки, планувалось збільшення підготовчих та основних лекцій в період до 1 листопада. Тому було ухвалено розпочати читання деяких теоретичних курсів з 15 жовтня. Та з цього ж моменту розпочати розподіл студентів по групах для проведення практичних занять. Також студенти запрошуються на 9 годину ранку 16 жовтня в приміщення інституту за адресою вул. Полтавської перемоги. Будинок Сабанських казарм 3-й поверх. Це сучасний Інститут внутрішніх справ [4].

У системі вищої освіти України того часу не вистачало саме інженерів — спеціалістів з різних галузей народного господарства. Враховуючи досить чітку залежність Української держави від Німеччини за гетьмана П. Скоропадського, за основу побудови вищих технічних закладів було взято німецьку систему політехнікумів. Ця система відображала регіональну технічну специфіку, тобто повинна була

задовольняти потреби економічного розвитку регіону та його спеціалізації.

Таким чином, Одеський політехнікум відкрився в першу чергу з економічних міркувань. Стабільна економічна ситуація, що склалась на період української держави П. Скоропадського, вимагала великої кількості інженерних кадрів.

Враховуючи необхідність аграрної спеціалізації в Одесі існував сільськогосподарський інститут. За матеріалами оголошення з одеських новин видно, що через “велику кількість бажаючих прийом заяв до інституту зупинено” [5].

Для поширення наукових знань серед громадськості працював народний університет. Про це свідчать оголошення про цикли публічних лекцій, що проводились у різних клубах міста. Наприклад, так оголошувались лекції: “27 жовтня, в аудиторії пересипського робочого клубу імені П. К. Михайловського (вул. Московська, 3), відбудеться лекція Кулябко-Корецького “Історія Франції” у 18 та 19 годині вечора”; “29 жовтня П. Л. Тучанський “Загальний курс російської історії, початок о 6 годині вечора; 2 листопада В. С. Житков “Цикл лекцій з астрономії” [6].

Серед студентської та наукової громадськості вирувало суспільне та особисте життя. Проводились благодійні заходи для підтримки вищих жіночих медичних курсів. “Вечір курсисток: У понеділок у Міському театрі відбудеться цікавий спектакль на користь слухачок ОВЖМК. Йде опера “Толанта” і великий балет “Витівки арлекінів” [7].

А видатний вчений проф. А. Л. Ляпунов, що перебував в Одесі для читання лекцій викладачам та студентам, у будинку № 10 по вул. Софійській намагався покінчити життя самогубством у зв’язку з передчасною смертю дружини. Він був доставлений до лікарні з вогнепальним пораненням [8].

Більшість студентів, на жаль, була постійно втягнута у політичні події, і це перешкоджало їх плідному навчанню. Проводились страйки, різні політичні збори, що ускладнювало роботу вищих навчальних закладів. Так, газета розглядає питання про Раду студентських представників. У ній говориться про зібрання “в медичній аудиторії, де викладались програми різних напрямків та були присутні більше 20 виступаючих” [9].

У газеті розглядаються події в університеті, “за страйком на Одеських вищих жіночих медичних курсах почали бастувати вищі жіночі курси, сільсько-господарчий інститут та університет”. А на 2 листопада Рада старост ОВЖМК призначила загальне факультетське зібрання в будинку курсів для вирішення першочергових питань [10]. Тобто політика безпосередньо заважала навчальному процесу.

Враховуючи загальний розгляд питання про українізацію освіти як серед інтелігенції так і серед урядовців, в матеріалах газети досить часто розглядалось це питання розділі: “На Україні: Питання про мову”.

Так, газета цитує погляди голови Сенату та міністра народної освіти Василенка: “В цьому питанні необхідна велика обережність. Треба підійти до нього правдиво, без політики. Російська культура та мова дуже сильні на Україні. Говорити про те, що ця культура нав’язана народу, означає говорити очевидну неправду” [11].

В навчальних колах також постійно обговорювались питання, щодо українізації та доцільності рівних прав для української та російської мови. Так, в газеті з’явилися статті “Єдинство или распад?” І. А. Линниченка; “О русском сепаратизме” Мих. Мандеса. В них розглядається саме ця полеміка, як з історичної, так і з політичної позиції [12]. Таким чином, можна вважати, що жоден період української державної історії не дав так багато для розвитку освіти в Одесі, як період стабільної Української Держави П. Скоропадського.

Грамотне керівництво Українською академією наук В. Вернадського та дублювання найбільш поширених в Європі освітніх моделей з урахуванням регіональної специфіки заклав підвалини майбутньої науки і освіти як Радянського Союзу, так і сучасної незалежної України. Дотепер в Одесі існують створені в той час Одеський національний політехнічний університет, Одеська сільськогосподарська академія, Одеський інститут сухопутних військ, Південноукраїнський педагогічний університет, який за твердженням історика А. Добролюбського походить с Одеських вищих жіночих курсів [13]. І в сучасному процесі глобалізації освіти потрібно не тільки входити одразу до “Болонського процесу”, але, й враховуючи історичний досвід існуючої системи вищої освіти в Україні, розвивати всі її позитивні моменти, відкидаючи зайве втручання державних органів в її самоврядування та академічну систему. Бо саме від демократизації освіти залежить майбутнє наукової інтелігенції, влади та країни.

Література

1. Линниченко И. А. 15-летие Одесских Высших женских курсов// Одесские новости. — 1918. — 6 окт. — С. 4.
2. Одесские ВЖК в 1909 г. //Журнал МНП. — 1910. — № 11. — С. 3.
3. Одесские новости. — 1918. — 6 сент. — С. 1.
4. Прибавление к “Одесским новостям”. — 1918. — № 10815. — С. 2.
5. Одесские новости. — 1918. — 23 окт. — С. 3.
6. Одесские новости. — 1918. — 27 окт. — С. 3.
7. Одесские новости. — 1918. — 1 нояб. — С. 3.
8. Одесские новости. — 1918. — 2 нояб. — С. 3.
9. Одесские новости. — 1918. — 29 окт. — С. 4.
10. Одесские новости — 1918. — 2 нояб. — С. 3.
11. Одесские новости — 1918. — 13 окт. — С. 4.
12. Одесские новости — 1918. — 27 окт. — С. 2.
13. Добролюбовский А. Из истории педагогического университета. — С. 8–31.

М. П. Місержи

Школа-інтернат №2

ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА І ДЕМОКРАТИЧНІ ПРОЦЕСИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ (за матеріалами діяльності НРУ (1989–1992 рр.)

При використанні терміна “пропаганда” маємо на увазі діяльність, яка здійснюється з метою розповсюдження системи певних ціннісних орієнтацій в суспільній свідомості людей. Зокрема мова йде про систему поглядів, якими б керувалася молода Українська держава, надання цій системі ґрунтового значення у виробленні політичного курсу. Політичні сили, які нині існують в Україні, переконуються на практиці, що не може бути суспільства без певної ідеології. Ідеологія — це один з елементів суспільної свідомості. Через ідеологію суспільство чітко усвідомлює собі тенденції свого розвитку, свої інтереси та визначає норми поведінки людей в тій чи іншій ситуації.

Історичні умови розвитку українства склалися таким чином, що проблема національної консолідації не була вирішена протягом століть. Отже, набуття українським суспільством нової соціальної якості відбувається в процесі соціально-культурної трансформації, яка пе-